

IQTISODIY BARQARORLIK UCHUN YANGI HUQUQLAR

Dilnoza Nazarova

O'z DJTU 2-bosqich talabasi

Telefon raqam; +998937588833

E-mail: studentkajahontillari@gmail.com

Ilmiy rahbar: Abdusamadov Zafar

Nurmatovich

***Annotatsiya:** O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 53-moddasiga ko'ra «Bozor munosabatlarini rivojlantirishga qaratilgan O'zbekiston iqtisodiyotinnng negizini xilma-xil shakllardagi mulk tashkil etadi. Davlat iste'molchilarning huquqi ustunligini hisobga olib, iqtisodiy faoliyat, tadbirkorlik va mehnat qilish erkinligini, barcha mulk shakllarining teng huquqliligini va huquqiy jihatdan bab-baravar muhofaza etilishini kafolatlaydi. Xususiy mulk boshqa mulk shakllari kabi daxlsiz va davlat himoyasidadir. Mulkdor faqat qonunda nazarda tutilgan hollarda va tartibdagina mulkidan mahrum etilishi mumkin». Bu norma har fuqaroning mulkdor bo'lishi va tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanish huquqini kafolatlaydi. Yuqoridagi konstitutsiyaviy norma O'zbekiston Respublikasini 2000 yil 25 maydagi "Tadbirkorlik faoliyatini erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonun bilan ham belgilangan bo'lib, ushbu qonunning asosiy vazifalari fuqarolarning tadbirkorlik faoliyatida erkin ishtirok etishi va manfaatdorligi uchun kafolatlar hamda sharoitlar yaratishdai, ularning ishchanlik faolligini oshirishdan, shuningdek tadbirkordik faoliyati subyektlarining huquqlarni qonuniy manfaatlarini himoya qilishdan iborat.*

***Kalit so'zlar:** soliq, tadbirkorlik, huquq va imtiyozlar, qonun, mulkdorlik, iqtisod, bozor.*

Qonunning 3-moddasida tadbirkorlikka tushuncha berilgan bo'lib, unga ko'ra tadbirkorlik faoliyati (tadbirkorlik) — tadbirkorlik faoliyati subyektlari tomonidan qonun hujjatlariga muvofiq amalga oshiriladigan, tavakkal qilib va o'z mulkiy javobgarligi ostida daromad (foyda) olishga qaratilgan tashabbuskor faoliyat. Bu qonunda ham tadbirkorlik faoliyati davlat tomonidan kafolatgan bo'lib, 18 va 19-moddalarida tadbirkorlik faoliyati erkinligining konstitutsiyaviy kafolatlari, ya'ni, davlat iqtisodiy faoliyat, tadbirkorlik erkinligini, barcha mulk shakllarining teng huquqliligini va huquqiy jihatdan bab-baravar muhofaza qilishini kafolatlanishi, xususiy mulk boshqa mulk shakllari kabi daxlsiz va davlat himoyasida ekanligi, mulkdor mulkiga o'z xohishicha egalik qilishi, undan foydalanishi va uni tasarruf etishi, tadbirkorlarga o'z huquq va erkinliklarini sud orqali himoya qilish, davlat organlari, jamoat birlashmalarining g'ayriqonuniy qarorlari, ularning mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan sudga shikoyat qilish huquqi kafolatlanishi hamda tadbirkorlik faoliyati subyektlari qonun hujjatlariga bilan taqiqlanmagan va ta'sis hujjatlarida ko'rsatilmagan har qanday faoliyat turi bilan

qonun hujjatlarida belgalangan tartibda shug'ullanishlari mumkinligi ko'rsatilgan. Shuningdek konstitutsiyaning 54-moddasida mulkdor mulkiga o'z xohishicha egalik qilishi, undan foydalanishi va uni tasarruf etish huquqi belgilab qo'yilgan. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi va Senatining qo'shma majlisida O'zbekiston Respublikasni Prezidenti "Mamlakatimiz kelajagini belgilab beradigan bu toifa vakillariga shunday huquqiy zamin, imtiyoz va kafolatlar tizimini yaratish kerakki, ular o'zi, o'z oilasi, butun mamlakat iqtisodiyotining ravnaqi yo'lida emin-erkin va aniq maqsad bilan mehnat qila olsinlar". Bu borada tadbirkorlik faoliyatini olib borish davlatimiz tomonidan tadbirkorlarga keng yo'l ochib berildi.

Jumladan, amaldagi "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi qonunga asosan tadbirkorlik faoliyati subyektlariga quyidagi huquqlar belgilab berildi:

-qonun hujjatlariga muvofiq o'ziga tegishli mol-mulkka egalik qilish, undan foydalanish va uni tasarruf etish;

-mustaqil ravishda ishlab chiqarish dasturini shakllantirish, mahsulot yetkazib beruvchilarni va o'z mahsulotining (ishlari, xizmatlarining) iste'molchilarini tanlash;

-tadbirkorlikdan cheklanmagan miqdorda daromad (foyda) olish va uni o'z ixtiyoriga ko'ra tasarruf etish, tovarlar (ishlar, xizmatlar) bozorida ustun mavveni egallab turgan tadbirkorlik faoliyati subyektlari ;bundan mustasno;

-o'z mahsulotini (ishlari, xizmatlarini), ishlab chiqarish chiqindilarini bozor konyunkturasidan kelib chiqib, mustaqil ravishda belgilanadigan narxlar va tariflar bo'yicha yoki shartnoma asosida realizatsiya qilish, qonun hujjatlarida nazarda tutilgan hollar bundai mustasno;

-binolar, inshootlar, uskunalari va boshqa mol-mulkni olish va yoki ijaraga olish, shu jumladan lizing yo'li bilan;

-belgilangan tartibda tashqi iqtisodiy faoliyatni amalga oshirish.

Tadbirkorlik faoliyati subyektlari qonun hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ham ega bo'lishi mumkin. Shuningdek ushbu qonunga ko'ra davlat iqtisodiy faoliyat, tadbirkorlik erkinligini, barcha mulk shakllarining teng huquqliligini va huquqiy jihatdan bab-baravar muhofaza etilishini, tadbirkorlarga o'z huquq va erkinliklarini sud orqali himoya qilish, davlat organlari, jamoat birlashmalarining g'ayriqonuniy qarorlari, ularning mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan sudga shikoyat qilish, tadbirkorlik faoliyati

ularning manfaatlari va qonuniy huquqlari himoyasini tula ta'minlash fursati yetdi", degan fikrlari aynan tadbirkorlik faoliyatining himoya kiliishiga qaratilgan. Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqqan holda tadbirkorlar manfaatini himoya qilish, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish va bu bo'yicha mansabdor shaxslarning ma'suliyatini oshirish maqsadida ba'zi rivojlanayotgan davlatlar singari amaldagi jinoyat kodeksiga qonuniy tadbirkorlik faoliyati olib borishga to'sqinlik qilish deb nomlangan yangi moddani kiritish maqsadga muvofiqdir. Unga ko'ra qonuniy tadbirkorlik faoliyati olib borishga to'sqinlik qilish, ya'ni tadbirkorlik faoliyati subyektini ro'yxatdan o'tkazishni g'ayriqonuniy rad etish yoki uni ro'yxatdan o'tkazishdan bo'yin tovlash, muayyan faoliyatni amalga oshirish uchun maxsus ruxsatnoma (litsenziya) berishni g'ayriqonuniy rad etish yoki uni berishdan bo'yin tovlash, xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliya-xo'jalik faoliyatini tekshirish va taftish qilishning belgilangan tartibini buzish, mulkchilik shaklidan katyi nazar tadbirkorlik faoliyati subyekting huquqlari va qonuniy manfaatlarini cheklash, xuddi shuningdek uning mustaqilligini boshqacha tarzda cheklash yoki uning faoliyatiga boshqacha tarzda g'ayriqonuniy aralashishda ifodalanadi. Jinoyat subyekti 18 yoshga to'lgan, tadbirkorlik faoliyati subyektini ro'yxatdan o'tkazish va muayyan faoliyatni amalga oshirish uchun maxsus ruxsatnoma (litsenziya) berish, xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliya-xo'jalik faoliyatini tekshirish va taftish qilish va nazorot qilish vakolatiga ega bo'lgan mansabdor shaxslar hisoblanishi mumkin.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, amaldagi jinoyat qonunchiligiga bu yangi moddaning kiritilishi tadbirkorlarning qonuniy huquq va manfaatlarini himoya qilishga va tadbirkorlikning rivojlanishiga yaqindan yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Krimov I. "Bizning bosh maqsadimiz – jamiyatni demokratlashtirish va yangilash, mamlakatni moderinizatsiya va isloh etishdir". Toshkent, «O'zbekiston», 2005 yil 50-bet.
2. http://minjustuz.ru/uz/gcontent.scm_groupId=4140§ionId=4262&contentId=7530.html
3. tadbirkorlik+faoliyati+erkinligining+kafolatlari+to'g'risida&ei=OgWMZM O4L6WNwPAPrNmruAE&oq=&gs_lcp=Cgxnd3Mtd2l6LXNlcnAQARgF